

שיעורים בחומש עם פירוש
אור החיים
הקדוש

פרשת מקץ
גזירה ובהירה

המרכז העולמי להפצת תורת רבינו
האור החיים הקדוש
זצוקלה"ה

בס"ד

ש ם מערכת גדולים ה הגדולים

מב) מהר"ר חיים ן' עטר. עיר וקדיש
מק"ק סאלי ובא לעה"ק ירושלים ת"ו
סוף שנת הק"ב. ואני הצעיר זכיתי והייתי
כישכתו הרמתה ועיני ראו גדולת תורתו
עוקר הרי היום וקדושתו הפלא ופלא. ולפי
דונו היה לב הרב מבעית בתלמוד והיה
כמעין המתגבר. והן בעון הרור כמעט

שב"ב ובחדש חמוז תק"ג עלה לשמים כן
מ"ז שנה זלה"ה. והיבר הפץ ה'. ראשון
לציון. אור החיים. פרי תאר. וחכמתו ניכרה
מספריו, אך זה אחד מעשרה מחכמתו
ורחב לבו ותורפתו הפלא ופלא וחופף
עליו כל היום סדר קדושה והברלה מעניני
העה"ז ורבו עוזו נוראותיו.

ש ם מערכת ספרים א הגדולים

נד) אור החיים. פני החורה להרב המופלא
חסידא קדישא מ' חיים ן' עטר. ונרפס
כוניציא סביב לתומש עם תוגוס ורש"י.
ושמענו כי עתה בפולוניה הם מחשיבים

אותו הרכה ונרפס עוד שני פעמים.
ותעורר זה ע"י שהרב החסיד קדוש
מהר"י בעל שם טוב הגיד גדולת נשמת
מהר"ח הנזכר.

ש ן' ת יורה דעה - חלק ב - סימן קה דברי חיים

... לא ידעתי מה ספק לכם שרות הקודש שורה גם עתה על הראוי לו אף על
פי שבטלה הנבואה מן הנביאים... שגם בזמנינו יש לחכמי האמת שאינם נוטים אחרי
התומר רוח הקודש וכמבואר כמורה נבוכים וברמב"ן ז"ל בהדיא.

ולכן בעל 'אור החיים' נשמתו בגנוי מרומים, בודאי היבר ספרו ברוח
הקודש... ולכן המלמד המכחיש רוח קדשו של 'אור החיים' הוא אפיקורס, שאינו
מאמין בגדולי הרור שהעידו עליו שהיה ראוי לרוח הקודש, והמלמד הזה כפר בעיקר
רוח הקודש...

עולמות

מערכת שיעורי תורה

הלכה ומחשבה

מראי מקומות

משולבים עם דפי מקורות

ראש המערכת

הרב יעקב זילברליכט

מערכת

הרב ישי לב

הרב יוני הוכמן

הרב אברהם שטרק

הרב אליהו זלושינסקי

גזירה ובחירה

- א. הצלת יוסף - מידיהם של בעלי החיים ולא מידיהם שם "בעלי בחירה ורצון"**
 כאשר ביקשו האחים להרוג את יוסף, ראובן רצה להצילו מידיהם, ולכן הציע להשליכו אל הבור. אולם ידועים דברי חז"ל שהבור היה ריק ממים אך היו בו נחשים ועקרבים, ואם כן נשאלת השאלה, מדוע חשב ראובן שאם יוסף יושלך לבור ינצל ממיתה.
 בתשובתו של האור החיים הקדוש לתמיהה זו, מבואר יסוד גדול בדרכי השגחת השי"ת בעולם: **אדם בעל בחירה יכול מדעתו להזיק ואף להמית אדם אחר, גם כשלא נגזר עליו מהשמים.**
- ב. השבטים חשבו כי נאסרו בגלל ש"אדם בעל בחירה יכול להרע" - ולא כעונש על מכירת יוסף.**
 האור החיים הקדוש חזר על היסוד הנ"ל בביאורו לדברי האחים "אָכַל אֲשָׁמִים אֶנְחֵנו" לאחר מאסר שמעון.
- ג. תפיסת בנימין - "אות כי לא על עוון נתפסו אלא לצד בחירת בחירי"**
 לאחר שהודיע יוסף כי יקח רק את בנימין לעבד, חזר בו יהודה מדבריו, ו"נגש" אל יוסף לדבר עמו "קשות", כי הבין שלא נענשו על מכירת יוסף אלא נמסרו לידי מעשיהם של "בעלי בחירה".
- ד. גודל הנס בהצלת יעקב אבינו מידי לבן - "שהגם שהוא בעל בחירה ימנע מעשות בחירתו"**
 הסיבה מדוע הצלת יעקב אבינו מידי לבן כשרדף אחריו, לא היתה במעשה נס של קפיצת הדרך.
- ה. סרבנותו של משה רבנו לקבל השליחות - מחשש לנזק מ"אדם בעל בחירה ורצון"**
 על פי המבואר שאדם בעל בחירה יכול מדעתו להזיק לאדם אחר, ביאר האור החיים הקדוש את הטעם לסרבנותו של משה רבנו את השליחות לגאול את בני ישראל ממצרים.
- ו. האם בעל בחירה יכול להזיק למי שלא נגזר עליו מהשמיים**
 דעותיהם של רבותינו הראשונים והאחרונים, המצדדים כדעת האור החיים הקדוש שאדם בעל בחירה יכול מדעתו להזיק לאחרים, וראיותיהם. ומאיך גיסא, דעות החולקים עליו הסוברים כי בעל בחירה אינו יכול להזיק לזולתו, אלא אם כן נגזר על כך מהשמיים, וראיותיהם.
- ז. ביאור דרכי ההשגחה - היאך בעל בחירה יכול להזיק למי שלא נגזר עליו מהשמיים**
 ביאור דברי האור החיים הקדוש שבעל בחירה יכול להזיק ואף שחברו לא נתחייב לשמיים: כאשר קם נגדו בעל בחירה, מתגבר קטרוג מידת הדין • צריך זכות גדולה ומיוחדת כדי לבטל הבחירה • נתינת זכות קיום לזולת ככלי לעבודת ה'.

מזכרת נצח בהיכל ה'

לאיש יקר שביקרים, צורבא מרבנן ותמכין דאורייתא
תלמידו ואיש אמונו של מרן ראש ישיבת חברון הגרש"ז ברוידא זצ"ל
ופטרוו הוצאת כתביו וחידושיו על התורה ופירושו הרמב"ן
רב פעלים לחסדים במסירות נפש לכבוד התורה ולומדיה
זך ונקי ביסורים קשים שקבלם באהבה ובפנים מאירות
אשר עמד לימין מפעלי 'עולמות' בחן ובהצנע לכת

הר"ר **אלעזר בלס** זצ"ל

בן הר"ר **מרדכי מיכאל** זצ"ל

נלב"ע בליל פורים דפרזים תשע"ט

הוקדש לזכרו ולכבודו על ידי רעייתו החשובה
אצילת הנפש ונדיבת הלב

מרת **רחל** תחי'

שעמדה לימינו בכל מפעליהם לתורה ולחסד

בנו הר"ר **מרדכי** הי"ו **בנותיו וחתניו** הי"ו

לעילוי נשמת

האשה החשובה

מרת חיה **שרה פרייברג** ע"ה

בת הרה"ח שלום יוסף הירשפרונג ז"ל

אשת הרה"ח אברהם חיים יואל פרייברג שיבלחט"א

מסרה נפשה לקיום המצוות

בגלות רוסיה בשנות המלחמה

חינכה בנות ישראל לתורה ויראת שמים

במסירות רבות בשנים

נלב"ע בזאת חנוכה, ב' טבת תש"פ

ת. נ. צ. ב. ה.

גזירה ובחירה

א. הצלת יוסף - מידיהם של בעלי החיים ולא מידיהם שם "בעלי בחירה ורצון"

כאשר ביקשו האחים להרוג את יוסף, ראובן רצה להצילו מידיהם, ולכן הציע להשליכו אל הבור. אולם יודעים דברי חז"ל (שבת כב, א) שהבור היה ריק ממים אך היו בו נחשים ועקרבים, ואם כן נשאלת השאלה, מדוע חשב ראובן שאם יוסף יושלך לבור ינצל ממיתה. בתשובתו של האור החיים הקדוש לתמיהה זו, מבואר יסוד גדול בדרכי השגחת השי"ת בעולם, ומקורו בדברי הזוהר הקדוש.

פרשת וישב, ספר בראשית, פרק לו פסוקים יט-כב

א 1

וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל-אָחִיו הֲנֵחֵה בְּעַל הַחֲלָמֹת הַלָּזָה בָּאָ: כ וַעֲתָה לְכוּ וְנַהַרְגֵהוּ וְנִשְׁלַחְהוּ בְּאֶתֶר הַבְּרוֹת וְאִמְרֵנוּ חַיָּה רְעָה אֲכָלְתָּהּ וְנִרְאָה מִה־יְהִי חֲלָמֵתוֹ: בא וישמע ראובן ויצלהו מידם ויאמר לא נפגו נפש: כב ויאמר אליהם ראובן אל-תשפכידם השליכו אתו אל-הבור הזה אשר במדבר ויד אל תשלחוּרבו למען הציל אתו מידם להשיבו אל-אביו:

רש"י, פרשת וישב, ספר בראשית, פרק לו פסוק כד

ב 1

והבור רק אין בו מים, מתמעט שנאמר והבור רק אינו יודע שאין בו מים, מה תלמוד לומר אין בו מים. מים אין בו, אבל נחשים ועקרבים יש בו (שבת כב, א).

אור החיים הקדוש שם פסוק כא

ג 1

לא נפגו נפש. פרוש, להקיא. אלא נהיה גורמים לו מיתה, והוא אומר אתר כף אל תשפכו דם השליכו וגו'. זו היתה טענתו להם, והוא טעמו כמנס עמו, שהוא להצילו להשיבו אל אביו, כי ידע נאמנה כי חית השדה השלמה לו ולא ירעו ולא ישחיתו הנחשים והעקרבים בורע יעקב. גם לא יעקבנו שם למות ברעב, וכמו שכן תמצא שתכף (פסוק ט) ישיב ראובן אל הבור, שחזר עליו להוציאו מהבור:

(כא) ויצלהו מידם. פרוש, לפי שהאדם בעל בחירה ורצון ויכול להרג מי שלא נתחייב מיתה, ומתנה שאין בן חיות רעות לא יפגעו באדם אם לא יתחייב מיתה לשמים, והוא אומר ויצלהו מידם, פרוש, מיד הבחירה. וכן סתר אומרם ונראה מה יהיו חלמתיו וגו', כי הבחירה תכשל הדבר, ואין ראיה אם ינהרגוהו כי שקר דפריש:

מאורי אור

שלא נמית אותו בידיים להדיא. שב שהסביר להם את כוונתו באומר לא נכנו נפש, אל תשפכו דם אל השליכו אותו אל הבור הזה, ומה שיארע לו שם זה לא יהיה להדיא על דם. שג שמוטב כי לא ינהרגו בידיים. דש כלומר, אבל ראובן טעמו האמיתי גנוח וטמון עמו. וע"פ לשה"כ (דברים לב לה) הלא הוא כמות עמדי. שזה כמו שמעיד הכתוב למען הציל אותו מידם להשיבו אל אביו, כי הגם שאמר להשליכו לבור שהיה מלא נחשים ועקרבים, מעיד הכתוב כי כוונתו היתה כדי להצילו להשיבו אל אביו. שזו לשה"כ באיוב (ה כג) כי אם אבני השרה כריתך וחית השרה השלמה לך. ופירש רש"י: יהיה לה שלום עמך. שזו לשה"כ בישעיה (יא ט) לא ירעו ולא ישחיתו ככל הר קדשי. שח ראובן גם לא חשב להניחו זמן רב שיהיה חשש שימות ברעב, כי במחשבתו היה לשוב תיכף להוציאו משם.

וכמו שאכן היה לבסוף שלא הנהרגו. רצה מה הצלה יש כמה שאמר להם השליכו אותו אל הבור הזה, והרי בבור היו נחשים ועקרבים. גם מהו אומרם 'מידם'. רצו 'מידם' משמע שרק מידם הצילם. רצו הציל אותו מידם, שהם בעלי בחירה ויכולים להרגו אפילו לא נגזר עליו למות. רחצ שכוונתם היתה להוכיח שאין נמש בחלומותיו כמו שביאר רבינו לעיל (פסוק כ). רצו ובאמת אילו היו הורגים אותו, היו התלומות מתבטלים, כי ביד האדם בעל בחירה להרע ולקלקל הטוב, אולם מ"מ אין מזה ראיה שאין התלומות אמת, כי זולת התערבות האדם בודאי היו יכולים להתקיים, אך במה שהצילו מידם, כוה סתר מה שאמרו ונראה מה יהיו חלומותיו, כי עתה אין בידם לבטל. ש הלא אמר להשליכו לבור, ומהו אומר לא נכנו נפש, וכי בהשליכתו לבור לא רן אותו למיתה. גם מה בפל ואמר עוד אל תשפכו דם. שא לא נכנו נפש הכוונה

מאורי החיים

וראה עוד בחולין (טו): והאמר רבי יוחנן למה נקרא שמן כשפים, שמכחישין פמליא של מעלה. ופירש רש"י: 'כשפים' נוטריקון מכחישים פמליא של מעלה, שלא גזרו על אדם זה למות והוא מת על ידי כשפים.

(עו) מה צאיו בן חיות רעות לא יפגעו באדם אם לא יתחייב מיתה לשמים, וכדאיתא בברכות

(לג): מעשה במקום אחד שהיה ערוך מדיק את הבריות, באו והוריעו לו לרבי חנינא בן דוסא, אמר להם הווא לי את חורו, הראהו את חורו, נתן עקבו על פי התור יצא ונשכו ומת אותו ערוך, וטלו על כתפו והביאו לבית המדרש, אמר להם ראו בני, אין ערוך ממית אלא החטא ממית, באותה שעה אמרו ארי לו לאדם שפגע בו ערוך וארי לו לערוך שפגע בו רבי חנינא בן דוסא. והנה בזה מיישב רבינו מה שהקשו הראשונים איך אמר ראובן להשליך אותו אל הבור, והעידה עליו התורה כי אמר כן למען הציל אותו מידם להשיבו אל אביו, והלא היו בבור נחשים ועקרבים, והרי הוא כמסורו למיתה. אכן דעת רבינו כי ידע ראובן שלא ירעו ולא ישחיתו הנחשים והעקרבים בורע יעקב, כמו שכתב בסמוך.

[עד] לפי שהאדם בעל בחירה ורצון ויכול להרוג מי שלא נתחייב מיתה מה שאין בן חיות

רעות וכו', מרובי רבינו מבואר שבעל בחירה יכול להרוג גם מי שלא נגזר עליו משמים מיתה. וכ"כ עוד בפרשת

מקץ (לחל כב טא, טו טז). ולפי"ן מה שמצינו בהרבה מקומות שהיו צדיקים שזכויותיהם עמדו להם להנצל מידי הרשעים

שבאו להרגם, כמו אברהם אבינו באוד כשדים, וכן חנניה מישאל ועזריה כבכשן האש, ועוד הרבה, הגם שהיה בעל

בחירה שרצה להרגם, ויל כי אין זה כלל שא"א להנצל במקום שיש בעל בחירה שרצה להרוג את האדם, אלא

עיקר הכוונה שיש ביד בעל הבחירה כח להרוג אדם אף אם לא נגזר עליו, וכמו שמצינו לאורך גיסא הרבה צדיקי

וקדושי עליון שנהרגו על קידוש השם, רק שמ"מ יש אופנים שהאדם ניצל גם מבעל בחירה שרצה להרוג אם

יש בדבר סיבה מיוחדת, כמו אצל אברהם אבינו וחנניה מישאל ועזריה שרצה ה' לקדש שמו דוקא באופן זה שיהיה

נעשה להם נס. וכדברי רבינו איתא בזה"ק (נח"א קמ"ג).

זוהר הקדוש, פרשת וישב, דף קפה, א

קל) ויקחהו וישליכו אותו הבורה, רבי יצחק אמר, אי נחשין ועקרבין הוא ביה, אמאי כתיב בראובן, למען הציל אותו מידם להשיבו אל אביו, וכי לא חייש ראוּבֵן להאי, דהא אינון נחשין ועקרבין ינוקון ליה, י ואיך אמר להשיבו אל אביו, ו כתיב למען הציל אותו.

קלא) אלא, חמא ראוּבֵן, דנוקא אשתכח בידיהו ד דאחוי, בגין דידע כמה שנאין ליה, ורעותא דלהון לקטלא ליה, אמר ראוּבֵן, טב למנסל ליה ו לגו גובא דנחשין ועקרבין, ולא יתמטר בידא דשנאוי, דלא מרחמי עליה. מכאן אמרו, יפיל ב"ג גרמיה לאשא, או 6) לגובא דנחשין ועקרבין, ולא יתמטר בידא ד דשנאוי.

קלב) 4) בגין, דהכא א אתר דנחשים ועקרבים, י אי איהו צדיקא, קביה ירחיש ליה י גיסא, ולומנין דזכו דאכהן מסייעין ליה לבינא, וישתויב מנייהו, אבל כיון דיתמטר בידא דשנאוי, ועירין אינון דיכלין לאשתבא.

קלג) ובגין כך אמר למען הציל אותו מידם. מידם דייקא, ולא כתיב למען הציל אותו ותו לא, אלא אמר ראוּבֵן, ישתויב מן ידיהו, ואי ימות בגובא ימות, ובגין כך כתיב וישמע ראוּבֵן ויצילהו מידם.

הבור ריק אין בו מים

הסולם

מאמר

קלג) ובגין כך אמר וכו': ומשום זה אפר, למען הציל אותו מידם. מידם הוא בריוק. שלא כתוב למען הציל אותו, ולא יותר אלא שכתוב מידם. אלא אמר ראוּבֵן, יבצל מהם, ואם ימות מוסס שמתו בכור, כמיש למנינה ומשום זה כתוב וישמע ראוּבֵן ויצילהו מידם, דהיינו שהצילו שלא ימות חתה ידס. אלא אם ימות יהיה זה בכור.

ראובן, מוטב להסילו לתוך הכור שיש בו נחשים ועקרבים, ולא יהיה נמסר ביד שנאוי שאינם מרחמים עליו. מכאן אמרו, יפיל אדם את עצמו לאש או לבור של נחשים ועקרבים. ולא יססור את עצמו ביד שנאוי.

ר' יצחק אמר וכו': ר"א, אם היה בו בכור נחשים ועקרבים, דהיינו כמו שדרשו חז"ל (שנת כ"ב), מים אין בו אבל נחשים ועקרבים יש בו. למה כתוב בראובן למען הציל אותו מידם וגו', וכי לא סחר ראוּבֵן לזה, אשר הנחשים ותעקרבם יזיקו אותו, ואיך אמר להשיבו אל אביו, וכתוב, למען הציל אותו.

קלא) אמא חמא ראוּבֵן וכו': ומסיב, אלא ראוּבֵן ראה, שהנוק הוא ורואי, כשהוא בידיהם של אחיו, כי ידע כמה הם שונאים אותו, ורצונם הוא להרוג אותו. אפר

(דפומי דף קפ"ה י"א ז' דף קפ"ה ע"ב)

קלב) בגין דהכא אתר דנחשים ועקרבים, אם הוא צדיק, הקביה עושה לו גס, ולפעמים וכות אבותיו עומדת לאדם, ויבצל מהם, אבל כיון שנמסר ביד שנאוי, מוצטים הם היכולים להנצל.

ב. השבטים חשבו כי נאסרו בגלל ש"אדם בעל בחירה יכול להרע"

ולא כעונש על מכירת יוסף

האור החיים הקדוש, חזר על היסוד שאדם בעל בחירה יכול מדעתו להמית אדם אחר גם כשלא נגזר עליו מהשמים, בביאורו לדברי האחים "אבל אשמים אַנְחֵנו" לאחר מאסר שמעון.

פרשת מקץ, ספר בראשית, פרק מב פסוקים יז- כא

וַיֵּאָסֶף אֹתָם אֶל־מִשְׁמֶר שְׁלֹשֶׁת יָמִים: ית ויאמר אליהם יוסף ביום השלישי ואת עשו וחיו אתי האלהים אני ירא: ית אם כנים אתם אחיכם אחד יאסר בבית משמרכם ואתם לכו הביאו שבר רעבון בתיכם: כ ואת אחיכם הקטן תביאו אלי ויאמנו דבריכם ולא תמותרו ויעשו רבן: כא ויאמרו איש אל אחיו אבל אשמים אַנְחֵנו על אחינו אשר ראינו צרת נפשו בהתחננו אלינו ולא שמענו על כן באה אלינו הצרה הזאת:

אור החיים הקדוש, שם פסוק כא

החיים

פרשת מקץ מב

אור

ויאמר וקבר ושמתי בקמה מקומות כי העון יוליד פרמיותו בצלמו, כסוד אוקרו (ההלים ס"ג) 'תשלם לאיש כמעשהו. וכמו כן הדברים פאן שהקאי להם לפס בצרת אחיהם. והוא אוקרו אכל, פרוש, אם היה המקרה הזה בדרך אחר, לא היינו מצדיקים ששל סבת יוסף בקאה אלינו, אכל עתה יי ודאי אשמים [אנחנו על אחינו] אשר ראינו צרת נפשו בהתחננו:

ואולי כי קודם לא הרגישו ותשובו כי אדם בעל בחירה נרצון להרע, ולא עון יוסף גורם, כי לדעתם מתיב היה להם, כמו שפרשנו במקומו (שם פסוק כ"א). מה שאין פן בשאמר להם (פסוק כ"ג) 'אחיהם אַנְחֵנו יאסר וגו', ויעשו כן (פסוק כ"ג), פרוש, יחדו הם אַנְחֵנו מהם, כנה נחמוריה מהקדמה כי הוא עון יוסף יי, כמו שהם נחמוריה על אחיהם, לזה בא להם הצער בדרך זה שאסרו אַנְחֵנו מהם ביד איש נכרי יי.

מאורי אור

וקל זה נשואמר די דבריהם אלו היו כשהכניסום במשמר יי, וטעם שפרד הכתוב דבריהם באחרונה יי, הוא לצד שלא רצה להפסיק תוך כל דברי יוסף יי, אכל אם נאמר שהדברים אלו היו אחר שהפסימו לאסר אַנְחֵנו מהם, והם יצלו לשלום כפיר הכתוב יי, צריך לתת טעם למה לא נתעוררו לחש לאשמת אחיהם עד עתה יי:

לפי הדין של ער זומס, קלם כאשר יחרו את שמעון ליוסף לאסרו במשמר, מפאת הדימיון שהיה במעשה שמעון שחותרוהו לבדו למעשה מכירת יוסף שגם החותרוהו לבדו, נתעוררו ונכרו במכירת יוסף מחמת ההקבלה שביניהם, והשיתו לבם לדימיון שבין המקרים כי נורמן להם שוב כעת מה שהיה עם יוסף.

קלג כלומר, בדומה למה שהיה במכירת יוסף, כך בא להם צער מעין זה, כי כן דרך העניש הוא שיהיה ברמות העון, כמו שמפרש רבינו, ורק מרמיון הדברים נחמוריהו להתחרט לחוש על מה שהיה אצל יוסף ואמרו 'אבל אשמים אנחנו, לכן ער שלא יחרו את שמעון לאסרו לא נתעוררו לחוש באשמה זו. קלד שראו שקרה להם מעשה מעין מה שהיה עם יוסף.

אשמים אנחנו היה זה מיד בשהכניסום למשמר, קבה אם רק ביום השלישי לאחר שאמר להם יוסף 'אם כנים אתם אחיכם אחד יאסר בבית משמרכם, והסכימו לזה כמו שאמר הכתוב ויעשו כן, ואכן כך היה לכסוף (פסוק כ"ג) יוסף מאתם את שמעון ויאסרו אותו לעיניהם, ורק אז אמרו איש אל אחיו 'אבל אשמים אנחנו, ולאחר מכן לקח יוסף את שמעון מהם בפועל. קבט למה לא נתעוררו בזה אלא לאחר שהוציאם מהמשמר ביום השלישי ואמר להם 'אם כנים אתם אחיכם אתר יאסר בבית משמרכם', קל כמו שכתב רבינו בפרשה וישב (ל"א) שהאדם הוא כעל בחירה ירצון ויכול להרוג אף מי שלא נתחייב מיתה. ועיין במאורי החיים שם. קלא שיהיה מתיב להם כמיתה

קבה כאשר ראו כי כולם נמצאים בצרה, בעת כואת כתאים הרבר שיאמרו 'אבל אשמים אנחנו', הן לפירושו הראשון של רבינו שאמרו כן מפני שראו צרותם, וביותר לפי הפירוש השני שראו כי ראונו גם הוא נעש עמהם, יוכן כי מיד כשראו כי הם בצרה, תלו האשמה בעוון שהזכירו אשר ראו בצרה נפשו. קכו לאחר שצברו שלשת ימים שהיו במשמר והכיא הכתוב דברי יוסף אליהם ביום השלישי, ולא אמר הכתוב דבריהם מיד כשאסרם יוסף. קכז לפי שהכתוב מספר כל מה שאמר להם יוסף, 'מרגלים אתם וגו' שלחו אחר מכם, ומה שאמר להם לאחר שאסרם יזאת עשו וחיו וגו' ואת אחיכם הקטן תביאו אלי ויאמנו ובריכם, לכן לא הפסיק לומר ובריהם, אולם באמת מה שאמרו 'אבל

ג. תפיסת בנימין - "אות כי לא על עוון נתפסו אלא לצד בחירת בחירי"

האור החיים הקדוש, ביאר לפי דרכו, מדוע לאחר שהודיע יוסף כי יקח רק את בנימין לעבד חזר בו יהודה מדבריו, ו"נגש" אל יוסף לדבר עמו "קשות".

א 3

פרשת מקץ, ספר בראשית, פרק מד פסוק טז-יז

טז וַיֹּאמֶר יְהוּדָה מִה־נֹאמַר לְאֹדְנִי מִה־נִּדְבַר וּמִה־נִּצְטַדֵּק הָאֱלֹקִים מִצֵּא אֶת־עֵינָיו עַבְדֶּיךָ הַנְּנוּ עֹבְדִים לְאֹדְנִי גַם־אֶנְחֵנוּ גַם אֲשֶׁר־נִמְצָא הַגְּבִיעַ בִּידוֹ: יז וַיֹּאמֶר חֲלִילָה לִּי מַעֲשׂוֹת זֹאת הָאִישׁ אֲשֶׁר נִמְצָא הַגְּבִיעַ בִּידוֹ הוּא יִהְיֶה־לִּי עֶבֶד וְאַתֶּם עֲלוּ לְשִׁלּוֹם אֶל־אֲבִיכֶם:

ב 3

פרשת ויגש, ספר בראשית, פרק מד פסוק יח

יח וַיִּגַּשׁ אֵלָיו יְהוּדָה וַיֹּאמֶר־בִּי אֹדְנִי יִדְבַר־נָא עִבְדְּךָ דָּבָר בְּאָזְנֵי אֹדְנִי וְאֶל־יַחַד אֶפְרָיִם בְּעֵבֶרְךָ: כ"ג: וְכֹל יַחַד אֶפְרָיִם לִמַּד שְׂדֵנְךָ חֲלוּ קִשּׁוֹת:

ג 3

אור החיים הקדוש, פרשת מקץ, ספר בראשית, פרק מד פסוק יז

(יז) חֲלִילָה לִּי וְגו'. פירוש, אם ה' מצא לכם עון אני לא אדון על הדבר. אלא על מה שנתגלה לי מהמשפט העצמי, ועל חטא זה אני שופט האיש אשר נמצא וגו' יהיה לי עבד וגו' ואתם עלו לשלום. וכוונתו היתה האלהים עונם, וכשנאמר שלא קבל יוסף אלא בנימין לבד, אמר הרי זה לך לאות כי לא על עון נתפסו, ומצאתה עמד הדבר לצד בחירת הבחירי, לזה ויגש אליו יהודה:

מאורי אור

מות, וכמו שאמר להם האיש אשר על בית יוסף (נביל פסוק יז). כג מה רצה באומר לי, היה לו לומר חלילה מעשות זאת. פה אתם אמנם דנים זאת כעונש על עוון מכירת יוסף, ולכן אומרים אתם יחננו עבדים לאדוני גם אחריו, אך גם אם ה' מצא לכם עון להביא עליכם העונש הזה, אני אין לי לרונן אלא על מה שנתגלה לי כמשפט צדק, שהוא גיבוע ביד בנימין לבד, ולכן אמר חלילה לי, כי לי אין לרונן אלא על מה שנתגלה לי. פה מה נאמר לאדוני מה נדבר ומה נצטרך וגו' הננו עבדים לאדוני גם אחריו. פה לשה"כ ברברי הימים א' (ו' כג), ועתיקים פירושו שם שישנים, ויתכן גם כאן כוונת רבינו דברים חזקים כמו שהבררים העתיקים הם חזקים ומיוסדים. והיינו שדבר יהודה אליו קשות נמכור בפרשה הטמוכה, ולא הסכים להוהיר בידו את בנימין לעבד. זה קשה לכאורה שהרי מלכתחילה הסכים שיהיו כולם לעבדים, ולמה כאשר יוסף אמר כי לא יקח מהם אלא את בנימין, מיד ריכר אליו קשות. פה לשה"כ בפרשת חיי שרה (לעיל כ"ג). פה שהרי בנימין לא היה בידו עוון מכירת יוסף. פה מה שבא ליטול מהם את בנימין אינו מסיבת עונש המגיע לו, אלא לפי שהארס מצד שהוא בעל בחירה הוא יכול להרע לאדם אחר, וכמו שביאר רבינו הרב בפרשת וישב (ו' כ"א) שהארס בעל בחירה רוצון וכולו להרוג מי שלא נתחייב מיתתו, לכן גם יוסף בא להרע לבנימין, ואין כאן גזירה מאת ה' על עוון.

ד. גודל הנס בהצלת יעקב אבינו מידי לבן - "שהגם שהוא בעל בחירה מנע מעשות בחירתו"

פרשה נוספת מבוארת בדברי האור החיים הקדוש, לפי היסוד דלעיל - מדוע הצלת יעקב אבינו מידי לבן כשרדף אחריו, לא היתה במעשה נס של קפיצת הדרך.

א 3

פרשת ויצא, ספר בראשית, פרק לא פסוקים כ-כג

כ וַיִּגְבַּח יַעֲקֹב אֶת־לֵב לִבְנֵי הָאֲרָמִי עַל־בְּלִי הַגִּיד לוֹ כִּי בָרַח הוּא: כ"ג וַיִּבְרַח הוּא וְכָל־אֲשֶׁר־לוֹ וַיִּקָּם וַיַּעֲבֵר אֶת־הַנְּחָר וַיִּשֶׂם אֶת־פָּנָיו הַר הַגְּלַעַד: כ"ג וַיִּגַּד לְלֵבֵן בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי כִּי בָרַח יַעֲקֹב: כ"ג וַיִּקַּח אֶת־אֲחִיו עִמּוֹ וַיְרַדֵּף אַחֲרָיו דֶּרֶךְ שִׁבְעַת יָמִים וַיִּדְבֹּק אֹתוֹ בְּהַר הַגְּלַעַד:

ב 3

אור החיים הקדוש שם

(כג) דָּרָךְ שִׁבְעַת יָמִים. לש לחקור למה נשתנה יעקב בהליכה זו שלא קפצה לו הארץ כמשפט לאוהבי שמו, ומצינו (ב"ד נט י"א) שאפילו לאליעזר עבד אביו קפצה לו הארץ (סנהדרין צ"ה), ומן הנכון אליו יאות עשות נס להצילו מהירדף ולא היה משיגו לבן, ואולי כי הגיד לו האדון

מאורי אור

קפיצת הדרך. פה פירוש, ואם תאמר מה נפק"מ אם עושה עמו נס להצילו מלבן או נס של קפיצת הדרך. כך או כך עושה עמו הקב"ה נס, לזה פירש רבינו שהנס שמצינו בלבן גדול מן הנס של קפיצת הדרך. פה כי בעל בחירה יכול לעשות כרצונו, ואף להרוג אדם שלא נתחייב מיתתו כמו שכתב רבינו להלן (ו' כ"א), לכן כאשר הוא מצילו מבעל בחירה הוא נס גדול מן הנס של קפיצת הדרך, שעושה עמו נס שאע"פ שלבן הוא בעל בחירה מ"מ לא יוכל לדבר עם יעקב מטוב עד רע אלא ברצון ה'. וראה עוד משי"כ רבינו בפרשת בלק (במכר כ"ב לח).

עמו כמו שהיה עמו בהליכתו מבית אביו לחרן כשחזר לבית אל. פה אליעזר היה עבד אברהם ואחר מותו ירשו אביו יצחק, או כוונתו לאבי אביו (וראה רב"ר וב"ט לעיל כ"ה י"ג). פה שלשה קפצה להם הארץ, אליעזר עבד אברהם וכו' רכתבי (לעיל כ"ג) וזבאב היום אל העין, למימרא דההוא יומא נפק (סנהדרין ס"ו). פה לבד מעצם ענין קפיצת הדרך לצדיקים, ליעקב אף היה ראוי שיתרחש עמו נס כדי שלא ישגיגו לבן. פה שהרי אמר ה' ללבן בחלום ישמר לך פן תדבר עם יעקב מטוב ועד רע. פה אם לא היתה הדרך מחארכת לו, אלא היתה לו

רבי משה שוורץ, כל הכתוב לחיים, פרשת וישב עמ' שמא

כל הכתוב פרשת וישב לחיים שמא

שיטת רבינו ודעימיה שבעל בחירה יכול להזיק ולהרוג למי שלא נגזר עליו משמים

רבינו ייסד בזה שאדם בעל בחירה יכול מדעתו להמית אדם אחר גם כשלא נגזר עליו מן השמים. וכדברי רבינו פירש גם האבזבנאל כאן, וכן בפירושו דברים נחומים על איכה (ג, ל), והביא שם יסוד הדברים מהזוה"ק.¹ וכ"כ האלשיך הק' כאן (ד"ה וישמע ראובן, ד"ה והנה כונתו).

כיוצא בזה הביא החיד"א בנחל קדומים (איכה ה, ח) בשם מהר"ש אלגאזי, לבאר הטעם שכל המיצר לישראל נעשה ראש (גיטין נז, ב), כי מאחר שנעשה מלך הרי לב מלכים ביד ה' (משלי כא, א), ואינם תלויים בבחירה, ולא יוכל להרע במה שלא נגזר מה, משא"כ אם יהיה אדם פשוט הלא בעל בחירה הוא ואין גבול לבחור, ויכול להרע לאחר גם בלא נגזר. וע"ע לבעל שבת מוסר בספרו 'לא עוד אלא' על הפרקי דרבי אליעזר (פרק ל"ז), שנקט כן.²

כן מצינו כדברי רבינו בפנים יפות פרשת בשלה (שמות יד, יב), שפירש מה שאמרו ישראל למשה 'הלא זה הדבר אשר דברנו אליך במצרים לאמר חדל ממנו ונעבדה את מצרים כי טוב לנו עבד את מצרים ממותנו במדבר', שבאמת היה אמונה גדולה בהם בהש"ת, ללכת במדבר בארץ לא זרועה, כדכתיב זכרתי לך חסד נעורייך וגו', אלא שהיו יראים ממלחמה מפני שהיו עדיין יראים מבעלי בחירה, והיינו דאמרו הלא זה הדבר, כלומר מה שאמרנו אליך במצרים כי טוב לנו עבוד את מצרים ממותינו במדבר, לא היה כוונתנו מחמת חסרון בטחון דמונות, או משום שהוא מקום נחש שרף ועקרב וצימאון אשר אין שם מים, כי על כל זה היינו בטוחים בהש"ת, אלא היה כוונתנו מבעלי בחירה מרדיפת מצרים או כיוצא בו מלחמות, ע"כ. ולהלן נביא גם מדברי הפנים יפות בפרשת מסעי שכתב כדברים האלה.

ובזמנתא דאברהם (מהזר, עמ' 125) הביא סיעתא לדברי רבינו מסוגיית הגמ' בפסחים (ת, א-ב), דמקשה התם למה חששו שלא לבדוק החמץ במפולת מחשש עקרב והלא שלוהי מצוה אינם ניזוקין, ודחק הגמ' לתרץ, ושוב מקשה הגמ' למה חששו שלא לבדוק החמץ בחור שבינו לעכ"ם מפני הסכנה דהלא שלוהי מצוה אינם ניזוקין, ומשני שכיח הזיקא שאני, שנאמר (ש"א טז, ב) ויאמר שמואל איך אלך ושמע שאול והרגני. ולמה לא תירצו כן גם על הקושיא הראשונה על סכנת מחט דשכיח הזיקא שאני, אלא ראייה שסכנה שבאה מכח בעל בחירה חמירא טפי, וחוששין לה אפילו במקום מצוה, משא"כ סכנת עקרב שאינו בעל בחירה הוא בידי שמים, ובשליח מצוה אינו ניזוק כלל.³

ספר החינוך על תרי"ג מצוות

חיברו הרב רבי אהרן הלוי ז"ל מברצלונה

בראשית שמות ויקרא

בחווצה חדשה מפוראית ומנוקדת ירושלים ה'תשע"א

ספר פלא יועץ מנגד

חיברו הר"ג הסודא ומיישא כבוד מוידו הרב רבי אליעזר פאפו זצוק"ל מורה צדק דק"ק סליסטרה יע"א

נדפס לראשונה בקושטנטינו בשנת תקס"ד לסיק וכעת יוצא לאור בעריכה חדשה ומפוראית עם תיקונים רבים על פי דפוסים ישנים מנוקד מוסק ומקוטע בתוספת מראי מקומות

ירושלים ה'תשנ"ג

ומשה נתירא משתיהן, ואמר מי אנכי כי אלך אל פרעה, אני שפל אנשים רועה צאן והוא מלך גדול, ואם אומר אליו לעזוב את העם כולו יהרגני, כענין שאמר שמואל ושמע שאול והרגני (ש"א טז, ב) וכו', זאת יראתו של משה רבינו מפרעה ופחדתו מהם, ועל שתיהן ענהו ה', אמר לו אל תירא מפרעה כי אני אהיה עמך להצילך. עכ"ל. הרי שנתירא משה מפרעה כיון שהוא בעל בחירה. אך עיין להלן בהערות שנתכאר שלוה הכל מודים שיש ליהרר מליכנס במקום סכנה, וזוה היה טעמו של שמואל, ושוב אין שום ראייה מהרמב"ן.

יח. נראה כבר קדמו בתירוץ זה העולת שבת (סי' תל"ג סק"ז), עיי"ש שלכאורה משמע שנתכוין לזה. וע"ע בחוק יעקב (שם סקט"ז) מה שכתב בקושיא זו.

על הלחי וכיוצא, אין צריך לומר שיסבול, כי אם גם שיתן הוא למכה לחי לקבל הכאתו. אולי ישבע המכה בחרפה ההיא, שהוא נתן לו לחי להכות וישבע בחרפה זו ולא יכנו, כי ישבע לבו בזה, עכ"ל.

יז. יש לציין עוד למה שפירש"י ביומא (לה, א) על מה שאמרו שם 'בשמך יקראוך': לא ידאג אדם לומר פלוני יקפח פרנסתי, כי על כרחך בשם יקראוך לבא ולשוב במקומך, ע"כ. משמע שרק אח"כ יגללו משמים שיבאו לקרוא לו להזר, אבל מתחילה יוכלו בני אדם לצערו הגם שלא נגזר עליו, ועיין.

יש שרצו להוכיח כדברי רבינו ממה שכתב הרמב"ן (שמות ג, יב) וז"ל: כי הקב"ה אמר למשה שני דברים, שירד להצילו מיד מצרים, והיה אפשר שיצילם מידם בארץ גושן עצמה או קרוב משם, אבל הכתיב עוד להעלותו מן הארץ היא כולה אל מקום הכנעני.

טז. זה לשונו שם על הפסוקים 'יתן בעפר פיהו אולי יש תקוה, יתן למכה לחי ישבע בחרפה': יתן בעפר פיהו להתודות בכריעה והשתחויה על עפר הארץ. אולי יש תקוה לסלקם [-ליסורין] מעליו ע"י כן, או אם יתמידו עד תום קצבת המידוק הצריך אל אשר העוה לפי גורת אל דעות ה', והן זאת אם יהיו היסורין שלא ע"י בעל בחירה, אך אם הם ע"י אויבים בני אדם המשעבדים ומכים אותם, אשר הם גדר הגדול שביסורין, כי הוא יתברך לא ישנה בחייתו כי הבחירה חפשיה, וכמאמרנו על מאמר גבוכדנצר (דניאל ג, טו) ומאן הוא אלה די ישונכון מן ידי, שהוא למה שאני בעל הבחירה, כגלמד מספר הזהר (ח"א קפה, א-ב), כי על כן יעץ ראובן להשליך את יוסף הבורה למען הצילו מבעלי בחירה ולתתו בין נחשים ועקרבים, הנה אם היסורין אשר לגבר הנזכר אשר דובר בו הוא מבעל בחירה שאויב מכהו

מאיך גיסא, יש מרבתינו הראשונים שכתבו במפורש כי בעל בחירה אינו יכול להזיק לזולתו, אלא אם כן נגזר על כך מהשמיים.

כל הכתוב לחיים, פרשת וישב עמ' שמג 7

ספר החינוך, פרשת קדושים, מצוה רמא, שלא לנקום 7 א

כל הכתוב פרשת וישב לחיים שמג

ספר פרשת קדושים החינוך

השיטת שא"א לבעל בחירה להזיק ללא גזירה מן השמים

מצוה רמא

אולם לעומת כל זה מצינו לכמה מגדולי הדורות שכתבו להדיא להיפוך. עיין בחובת הלבבות (שער הבטחון פ"ב ופ"ג) שכתב שאין ביד אחד מהברואים להועיל את נפשו ולא להזיקה, ולא לזולתו, כי אם ברשות הבורא יתברך.

שלא לנקם

משרשי המצוה, שידע האדם ויתן אל לבו כי כל אשר יקרהו מטוב עד רע, הוא סבה שתבוא עליו מאת השם ברוך הוא, ומיד האדם מיד איש אחיו לא יהיה דבר בלתי רצון השם ברוך הוא, על פן פשיצוהו או יכאיהו אדם ידע בנפשו כי עונותיו גרמו והשם יתברך גזר עליו בכה, ולא ישית מחשבותיו לנקם ממנו כי הוא אינו סבת רעתו, כי העוון הוא המסבב, וכמו שאמר דוד עליו השלום (שמואל ב טו, יא) הגחתי לו ויקלל כי אמר לו יהיה, תלה הענין בחטאו ולא בשמעי בן גרא. ועוד נמצא במצוה תועלת רב להשפית ריב ולהעביר המשטמות מלב בני אדם, ובהיות שלום בין אנשים יעשה השם שלום להם.

וכן כתב רבינו יונה בפירושו למשלי (ג, כו): ומענין הבטחון אשר זכרנו שלא יבטח באדם וכו', וכן ידע באמת כי לא ביד בשר ודם להרע לו, כענין שנאמר (תהלים נ, יג) באלהים בטחתי לא אירא מה יעשה אדם לי, ה' לי לא אירא (שם קיח, ו), ונאמר (שם כו, א) ה' אורי וישעי ממי אירא.

רבי אליעזר פאפו, פלא יועץ, נקימה ונטירה 7 ב

וראה בתפילתו של הרה"ק רבי מאיר מאפטא בעל באור לשמים (נדפס בריש ספרו הק): רבון העולמים ידעתי כי הנני ביד לבר כחומר ביד היוצר, ואם גם אתאמץ בעצות ותחכולות וכל יושבי תבל יעמדו לימיני להושיעני ולתמוך נפשי, מבלעדי עוז ועזרתך אין עזרה וישועה, ואם חלילה יחפצו כלם להרע, אז אתה בחמלתך תשים עיניך עלי, ותשקף עלי לטובה ממעון קדש, הנה חבלים נפלו לי בנעימים וישועתי באה ועזרתי תגלה, לכן עזרני רבון העולמים להיות עיני פתוחות לראות תמיד אמיתות הדבר הזה וכו', עיי"ש.

פלא נקימה ונטירה יועץ

דעת לנבון נקל ומשפיל על דבר ימצא טוב טעם למצוה זו פאשר יתן התי אל לבו, ונאמין באמונה שלמה כי מפי עליון תצא הרעות והטוב הפאות על האדם בין שהיא בידי שמים בין שהיא בידי אדם, אפילו פדי שוה פרוטה, ואין שום אדם יכול להרע או להטיב אפילו פדי שוה פרוטה או לכבודו או לזולת בכבודו וכדומה בלתי גזירה שדי, ואין אדם נוקף אצבעו מלמטה אלא אם כן גזרין עליו מלמעלה, והרבה שלוחים למקום, ומגלגלין זכות על ידי זפאי וחובה על ידי חוב, נמצא שכל העושה עמו טובה או רעה בין בגופו בין בממונו בין בכבודו שליחותא דרחתמא קעבד. וכאשר יהיה זה קבוע בלבו באמונה שלמה במסמרים בל ימוט, לכבו יבין שאין להאשים את חברו, וכמאמר דוד מלך ישראל שאמר (שמואל ב טו, י) ה' אמר לו קלל, והוא בגזרין ביד החוצב בו וסוף שיטל את שלו מיד שולחו, על דרך דקתיב (ישעיהו י, ה) הוי אשור שכט אפי

וכן הובא (בסי' הצדיק ד"ו מסלאנט) בשם הגר"ח מואלאוין ז"ע: אמר הרב, שמעתי מהחסיד [הגר"א מוילנא] ז"ל, וגם אני אמרתי כן אפילו מנעורות, שזה טעות מה שמורגל בפי העולם וגם ברמב"ם איתא כן שבעל בחירה יכול לעשות לאדם בלתי גזירת הבורא, רק שבכל דבר נגזר על האדם באיזה אבן ינגף, אבל בבעל בחירה לא נגזר איזה בעל בחירה יעשה לו לטוב ולמוטב, אבל אם נגזר לו מן השמים אין בעל בחירה, עכ"ל.

וכן הוכיח בחפץ חיים עה"ת (פרישת משפטים), ממה דאיתא בב"ק (פה, א) אקרא דורפא ירפא דמכאן שנתנה רשות לרופא לרפאות, וכתב רש"י דלא אמרינן רחמנא מחי ואיהו מסי, הרי מוכח מכאן שגם מה שחברו מכהו מיקרי דרחמנא מחי, דהא האי קרא מיירי בכי יצאו אנשים, ומוכח דגם מה שחברו מכהו הכל בידי שמים. והביא גם כן ממה שאמר דוד ה' אמר לו קלל, ועיי"ש עוד.

יט. ומכל מקום כתב החובת הלבבות (שם פ"ד) שאין לסמוך על הטט לילך במקום שרוצים להרגו ולהזיקו, ולומר שבלאו הכי הדבר תלוי בגזירת השי"ת, כי האדם מצידו צריך להשתדל בדרכי הטבע ולזוהר מן המזיקים, וכדמצינו בשמואל הנביא שאמר להשי"ת ואין אלך ושמע שאלו והרגני (הובא בגמ' פסחים שהבאנו בפנים).

כא. וראה עוד בתפילה שבספה"ק שומר אמונים (סוף מאמר מבקש אמונה) שכתב כן.

כב. ועיין עוד בחפץ חיים בפתיחה (לאוין, באר מים חיים אות ט') שהביא דברי החינוך הנ"ל להלכה, שלזה אפילו במקום צערא דנופא אין היתור לנקום, ואויל החפץ חיים לשיטתו.

ב. ובכרכת שמעון הביא ראייה לשיטת רבינו מפירוש רבינו יונה למשלי (ז, יב) עה"פ פגוש דב שכול באיש ואל כסיל באולתו, וז"ל: טוב לפגוש דוב המשכל לבני אדם, מלשונו ושכלה אתכם (ויקרא כו, כב), מלפגוש הכסיל בעת אולתו וכעסו, נא להזהיר להשמר מכעס הכסיל ומן המריבה עמו כי יתכן להמלט מן הדוב ולא להמלט מנוק הכסיל ומכעסו עכ"ל, אך באמת אין ראייה כלל מדבריו, שהרי כבר כתבנו בהערה קודמת שלכו"ע יש להשתדל

ז. ביאור דרכי ההשגחה - היאך בעל בחירה יכול להזיק
למי שלא נגזר עליו מהשמיים

בביאור דברי האור החיים הקדוש שבעל בחירה יכול להזיק ואף שחברו
לא נתחייב לשמיים, נאמרו הסברים רבים, הרי הם לפנינו.

רבי ברוך שמעון שניאורסון, ברכת שמעון על התורה, הערות בפירוש האור החיים הקדוש, פרשת וישב

ברכת

על אה"ח הק'

שמעון

(כ"א) ויצ"הו מידם, פ"י לפי שהאדם בעל בחירה וכו'. אעפ"י נכאן מה שהשכחתי לח"ט ננוגע לדברי רבינו. ע"ד שמתה על דברי האוה"ח הק' בפי' וישב שכתב דעלת ראובן להשליך את יוסף לבור נקראת בחירה ויילכו מידם לפי שהאדם בעל בחירה ויכול להרוג מי שלא נתחייב מיתה משא"כ חיות רעות לא יגעו באדם אם לא יתחייב מיתה לשמים ע"כ. וז"ל דסוף סוף איך יתכן שיעשה דבר שעולם בלי השגחה ותשגבן עכ"ל. הנה דוע כי דברי האוה"ח מקורם בזה"ק שם במקומו. ולהשאלה איך יתכן דבר כזה הנה בגמ' חגיגה (ד':) אמרין רב יוסף כי מטי להאי קרא ככי ויש נספה בלא משפט (משלי י"ג) אמר מי איכא דאול בלא זמניה, איך כי הא דר"ג בר אבאי הוה שכיח גביה מלאך המות אמר ליה לשלוחיה זיל אייתי לי מריס מגדלא שיער נשיא אול אייתי ליה מריס מגדלא דרדקי וכו', ועי' ברי"ת שם שכתב ויש מי שאומר בענין חלום ראה דברים הללו וכו' ואין סומכין עליו, ופירושו יש נספה בלא משפט כגון אדם שהרג חבירו ע"ל. מובא גם מדברי הר"ח ז"ל שפרש דאדם בעל בחירה שהורג את חבירו יש לומר דאין זה מבחירה מהשמים אלא נכלל בהכלל של יש נספה בלא משפט. ובמשלי (י"א-י"ב) פנוש דב טול באים ואל כסיל באלוחו, ובפ"י רבנו יונה שם, טוב לפגוש דוב המשכל לבני אדם, מלשון ובכלה אחכם (ויקרא כ"ז-כ"ב) מלפגוש הכסיל בעת אולחו וכעסו, וכן להזיז להשמר מעטם הכסיל ומן המריצה עמו כי יתכן להמלט מן הדוב ולא להמלט מנוק הכסיל ומכעסו ע"ל. אלא דסוף סוף טעמא בעי ואין יתכן דבר שמה, וגם הלא מקרא מפורש להיפך בהלל שנתהלים (קי"ח) ה' לי לא אירא מה יעשה אדם לי, וכן (נתהלים י"ו) מה יעשה לי צער - מה יעשה אדם לי.

מתרג פרעה נקט להרוג את משה ונעשה צארו כעמוד של שיש (ועי' ירושלמי ברכות פ"ט ה"א), וכן נאמר בלקוט אמר עשו וכו' ונעשה צארו של יעקב כשיש שנאמר רשע יראה וכעס שינו יחרוק וגמגמ וכו'. והנה מכיון שביטול הבחירה הוא כביכול כקשה לפני המקום אי"כ ממילא נרמז וכו' מיוחדת לזכות לזה, ולכן אפשר שאדם שזכיותו מספיקין שיעשה לו גם להגלל מחיות רעות מ"מ אין די זכיותו שיבטל הקב"ה בשבילו בחירתו של אדם אחר, ולכן נמשך זה למעשה הגלה לראובן כמה שיען להשליך את יוסף לבור, כי חשב אולי מידי בעל בחירה לא יוכל לאשהיב אצל נס מהשמים כן יעשה לו. (ועי' צפ"י נועם מגדים שפי' עפ"י בדרך אמות לשון הקרא למען הגיל אותו מידם להשיבו אל אביו, היינו להגיל אותו מידם - מבחירתם - להשיבו אל אביו - להשיבו אל רחמי ה' כי רצו רחמי כרחם אב וכו'). ועפ"י כל האמור לא יקשה דאין זה ימות אדם בלא עמו וכלי שגזר עליו מן השמים ע"י בעל בחירה, מכיון דאם יש לו בחמת זכות גדולת שראוי להגלל שבש"ס ויולגה, למס' שבת כ"ג מביא דברי הוה"ק בלשונו דטב ליה למנפל לגובא דנחשין דאי איבו דיקא קב"ה יעביד ליה ניסא וכו' אבל בידא דנשיא דרעוהא דלהון לקטלא ליה לא יוכל איהו לאשתויב מדיהו וכו', ומופ"ק הממנה הנ"ל וז"ל לפי שהאדם הוא בעל בחירה ואין רצון ה' לבטל את בחירת האדם בכל זמן כוונתו ולכן קשה לפני המקום לעשות גם לדאיק ג"כ בזה, עכ"ל והיינו דודאי גם בזה שחיות רעות לא יטרפו אדם שנפל לגוב שלהם זריזים גם - ומשום הכי ננפל לבור שיש בו נחשים מעדיים על אשמו שהנשא מכיון שמתחייבין דודאי מה (כמתואר ביצמות קכ"א) - אבל מכיון שחללים בריאת העולם היתה יצירתו של האדם, ומעלתו של האדם על כל הבריאה הוא בזה שהוא בעל בחירה וכאלו יתן העולם בידו להנהיגו בדרך שירצה, לכן אין רצון השי"ת לבטל בחירת האדם ולכן נאמר באילו קשה כביכול לפני המקום לעשות גם לדאיק בזה. ואם כי גם על בחירת האדם נאמר (משלי כ"א) פלגי מים לב מלך ביד ה' על כל אשר יחפץ יטו. ובה א"ש מה דלמרינן בגמ' פסחים (ח:): דלע"ג דשלוחי מזהו אינן חוקין מ"מ היכא דשכיחא היקא שאני, ולמדן זה מהא דאמר שמואל איך אלך ושמע שאלו והרגני וכו', ולהג"ל איך ילפינן מהיק שיוכל לבא ע"י בעל בחירה להיזקק טעמים, אבל כאמור מין דלכ מלך ביד ה' לא היה לענין זה כבעל בחירה.

וא"ר רק במלך כי גם צדיקו מצונו ענין זה עי' במס' מדות פ"ב מ"ב השוקן צדיק זה יתן בלגס ויקרבוך דברי ר"מ א"ל רבי יוסי עשייתם כאילו עברו עליו את הדין אלא השוכן צדיק הזה יתן בלגס ותשמע לדברי חכריך ויקרבוך ע"כ. ועי' במס' ברכות י' ע"א בעי רחמי עליהו דלהדרו בתשובה, ועי' במהרש"א חנוטל הבחירה מידי שגוה ויהיפך לבטל לטובה או שהבעל הבחירה לא יוכל לו כהכלל יעקב אבינו ומשה רבינו ע"ה כנ"ל, אבל המדובר באדם שזכיותו אינן מספיקות להגלל מבעל בחירה ומ"מ מספיקות שיגלל מחיות רעות, בזה אם מזדמן לגוב של חיות רעות יגלל ואם חדמן לפני בעל בחירה לא יגלל. ולפ"י כמה שנסתפקתם אם נאמר גם להיפך דאפשר לבטל בחירה להגיל את מי שגזר עליו מיתה מהשמים, ובמשך הזמן יוכל הלה לחזור בתשובה וחבטל הגורה, ולהג"ל בחירת האדם לא תוכל לפעול נגד גזרה החלטית מן השמים אם זכיותו מואלטות לא יוכל אדם להריע לו ואם מ"ו להיפך הוא להיפך.

ודא מה דלמרינן בגמ' חגיגה הנ"ל על יש נספה בלא משפט דאיחלף ל' לשלוחא דמלאך המות והרג אשה אחרת ומקשינן היכי יכלת לה - מאחר שלא הגיע זמנה - ומשינן דהיה זה בזמן שיתרע מזה יע"ש, והיינו בעין דלמרינן בגמ' (שבת ל"ב) לעולם יבקש אדם רחמים שלא יתלה שאם יתלה אומרים לו הנא זכות והפטור, אמר מר עוקבא מאי קראה כי יפול הטפל ממנו, ממנו להביא רחיה ע"ש. דמשפטו של אדם תלוי בהרבה נסיבות גם במצבו דאם מצו תקן אז גם מיעוט זכיותו יעמדו לו ואם איתרע מזליה נרץ הוא לזכות יותר גדולה, וכן תלוי במצב הסביבה וכמ"ש (בגמ' ז"ק ס') כיון שיתן רשות למשפחה שוב אינו מבחין בין נדיק לרשע, דאז מי שאינו נדיק גמור ג"כ נספה, ועי' מנחות (מ"א) דבזמן דאיכא ריתחא ענשינן מהשמים גם על ביטול עשה ע"ש. וכל זה הוא בכלל נספה בלא משפט דבחיבות אחרות לא היה עליו משפט להיות נספה אבל מבין שאיקלע למצב שרצף להביא זכות להגלל ואין בידו אינו יגלל. אלא דלהר"ח נראה דהיה קשה לפרש על שלוחא דמלאך המות שמתחלף לו דסוף סוף על שליחות הבאה מהשמים לא יתכן לומר שנעשה בטעות ויתחלף לו אדם באדם, ולכן מפרש הוא על אדם שהרג את חבירו דבעל בחירה י"ל שנושה בצלונו ובבחירתו, אבל כאמור זה ג"כ באופן הנ"ל כשאין לו מספיק זכיות להגלל ממנו.

שמה	כל הכתוב	פרשת וישב	לחיים
-----	----------	-----------	-------

בניאור הדבר שבעל בחירה יכול להזיק אע"פ שלא נגזר

מצינו כמה ביאורים לדעת רבינו ודעימיה שבעל בחירה יכול להזיק אע"פ שלא נתחייב השני לשמים, אע"פ שמייסודי האמונה דכל דבר נגזר בשמים.

א. החזון איש (מונא בשמו בספר הזכרון בעל מכתב מאליו ח"א אגרת כ) ביאר, כי כשקם נגדו הבוחר געשה מקום סכנה ומתגבר הקטרוג של מדת הדין ומשתנה הדין, ואם יתגבר הבעל בחירה על יצרו יתבטל מקום הסכנה, ועי"ז יתבטל הקטרוג. וזה שייך רק בבעל בחירה.

ב. הגאון בעל מסגרת השלחן (הובא בספר שמועות טובות עמ' קלח) ביאר דודאי הכל הוא מהש"ת אפי' מה שבא ע"י אדם בעל בחירה, רק האדם יכול לפעמים לגרום שגם בב"ד של מעלה ידונו כן למיתה, כמבואר בנדריים (מ, א) שרכא בימים הראשונים שחלה צוה לאנשי ביתו שלא יגלו זאת לאיש דלא ליתרע מזליה. וכתב שם השיטה מקובצת וז"ל: דלא ליתרע מזליה, דאין לך אדם שאין לו שונאים, ויאמרו בדין יש לבוא עליו חולי שכך וכך עשה ומזכירין עונותיו, ויש לחוש שמא למעלה ידינוהו על פי דבריהם וכו'. ולכן העונש שבא ע"י האדם הוא גדול מהעונש שבא ע"י דבר אחר, כי השונא יכול לגרום ע"י דבריו שידונו כן בב"ד של מעלה.

ג. בשם הגרא"א דס"ר ז"ל הובא לבאר (בספר הבה נראה את יד ה' פרידלנדר) עמ' ז', שכשאדם נפגש עם שונאו הרוצה להזיקו, נמצא שהוא עצמו משמש כגורם לשונאו לחטוא בזה ששונאו רוצה להזיקו, ואז מתערר עליו קטרוג כי הש"ת מדקדק אפילו על גרמא שבגרמא, ויוכל להיות שהש"ת יגזור עליו שיענש.

ג. ויש לציין שרבינו כתב יסוד זה בפרשת בלק (במדבר כג, ח) לגבי קללה, דרק אם האדם לא יאריך אפו כלפיו.

אב"ז גם זה אינו במקרה לאן ידמין האדם אם למקום שיכסה להגלל או להיפך, אלא יד מכוננת מעלילות גדול העצה ורכ העלילה אשר עיניו פקוחות על כל ומאמרו מעדי גבר טונו להובילו לחכילתו הנרצה כפי שנקבע לו מראש, והמסכב כל הסיבות הוא המזמין לאדם התנאים אשר ימלא בהם. וזה רבות בשנים נודמנתי עם איש חילוני ויהי' מן הצורך לשוחח אמו על עניני השגחה, ולאשר ידעתי כי הוא ממיטיבי המשחקים **בשחמט** אמרתי לו אמשיל לך משל מדבר שאחיה רגיל בו, הנה נראה כמה נחו של שחקן מנטיין במשחקים הנ"ל הלא בזה הוא כי שחקן רגיל במהלכו חושב הוא מה יהיה מהלכו הנגדי של יריבו, ומה הוא יצטרך לענות על זה, ולאשר ישנם כמה אפשריות או כל כמה שגדול כוחו של השחקן ותפיסתו יותר רחבה לוקח הוא כל האפשריות נחשבו ומכין מענה במחשבתו על כולם, ורק אמן הוא מי שידע במחשבתו להכין תשובה על תשובה גם על המהלכים האפשריים השניים והשלישיים וכו'. ונקח משל מאדם קרוץ מחומר מונבל במפיסתו לאדון העולם הנלתי בעל גבול ומכלית אין סוף צריך הוא, ונאמר כי אם כי נתן בחירה לאדם שיוכל לבחור לו דרכו הנראית לו הכין הוא ית' כבר תשובה על כל מהלכיו האפשריים של האדם עד יומו האחרון עלי האדמות לסכב סיבות לבחור יודע ממנו נדמ, וע"כ ישלים האדם תעודתו הנדרשת ממנו אם נגלגול זה או נגלגול אחר ועצת השם היא תקום.

ביאור דברי הזוהר ו"אור החיים" שאפשר להזיק לזולת ע"י בחירה רעה

נתינת זכות קיום לזולת ככלי לעבודת ה'

דרך נוספת בניאור דברי הזוהר והאור החיים, אשר יפודותיה ג"כ מבוססים עפ"י מ"ר הגרא"א דס"ר זצ"ל.

השגחה פרטית - והשגחה כללית

הרחבנו את הדיבור במאמרי השגחה כללית והשגחה פרטית, ונתווז שנית בקיצור את הצריך לענייננו.

יש ב' הנהגות בכריאה: א. השגחה פרטית, ב. השגחה כללית. השגחה פרטית - שהש"ת משגיח על העובד ה' לתת לו כפי מעשיו, דהיינו, הוא מונחה ומושגח בזכות עצמו בהתאם ועל פי מעשיו, כשעושה מעשים טובים מקבל סייעתא רשמית של שפע וברכה, ואם ח"ו עושה מעשים רעים, מונחה בצמצום הסייעתא רשמית.

הנהגת ההשגחה הכללית, כפי שהגדירו מו"ר זצ"ל (ממ"א ב, עמ' 75) השגחה על הכלים. כלומר, הקב"ה נתן ביד כל עובד ה' גם את כל האמצעים והכלים הדרושים לעבודת ה' שלו, והקב"ה משגיח על הכלים לא לפי מה שהכלים ראויים מצד עצמם, אלא כל זכות קיומם היא רק לפי צורך הצדיק העושה רצונו יתב'. דוגמא לזאת: השגחה על דומם, צומת, חי. הרי וראי שגם הדצי"ת מושגחים מהקב"ה, אבל אין הם מושגחים לפי מעשיהם, שהרי אין להם מעשים אשר על פיהם יקבלו את זכות קיומם. נמצא שכל זכות קיומם היא לפי צורך הצדיק, אם הצדיק זקוק ליונתחיי עשב בשרך" הקב"ה מרבה את העשב, ולא מפני שהעשב ראוי, אלא מפני שהצדיק ראוי לריבוי עשב.

ספר

ברכת שמעון

על חמשה חומשי תורה

והארות הערות ומראי מקומות באור החיים הק'

מאת אשר חנני ה'

ברוך שמעון

בלאמרי ה' יוסף משה זצ"ל הי"ד שניאורסאהן

ר"ם ישיבת הגאון מטשעבין כוכב מינקב

בירושלים תשכ"א

תשי"ן

ס פ ר

שפתי חיים

פרקי אמונה והשגחה

א

מאמרים בדרכי הנהגת אלוקים חיים אשר השמיע רבים להודיעם באורות חיים למעלה להשכיל ליאור באור החיים

מאת

אדונו מרדכי רובינ

המ"צ רבי חיים ממנה"ר משה פרידלנדר זצ"ל

מנהל רחמי ביישיבת "פנימי" ב"ב, "הנב" מירמ

וביאור דבריהם: יתכן שהנהרג מצד עצמו נגזר עליו דין מיתה וכבר אין לו זכות קיום, אלא כל זכות קיומו רק כדי לשמש ככלי בשכיל הבחירה של ההורג. כלומר, ההורג יש לו בחירה רעה - להרוג, הנובעת מתוך כעס או קנאה ושנאה, ואם ההורג כובש את כעסו ושנאתו ובוחר בטוב ונמנע מלבצע את זממו - להרוג, זה גופא נותן זכות קיום לנהרג, אף שבעצם נגזר עליו דין מיתה וכבר אין לו זכות קיום מחמת עצמו - כפרט. מ"מ ע"י בחירת ההורג בטוב נהפך הנהרג להיות כלי לעבודת הבחירה של ההורג ועי"כ קיבל זכות קיום.

נמצא אפוא, שדין הנהרג אם יצא דינו למיתה בפועל או שיהפך לכלי ולא ימות, תלוי ומותנה מראש בבחירה של ההורג. דהיינו, אם ההורג משתמש בבחירה הרעה שלו, הרי הוא נהרג כיון שכך נגזר עליו משמים שימות, ולא כיון שההורג בחר ברע להורגו. אלא כפי האמור שבמקרה זה הקב"ה משתמש ע"פ ידיעת העתיד בבחירה הרעה של ההורג להוציא את נזר הדין של מיתה על הנהרג. אולם אם בכל זאת הצליח ההורג לכבוש את בחירתו הרעה, וכחור בטוב, זה עצמו נותן זכות קיום לנהרג שימש ככלי לעבודת ה', שבמקרה זה היא בחירה הטובה של ההורג.

אחריות שמירת הכלים

אמנם מאידך, אם ההורג ככל זאת משתמש בבחירתו הרעה - להרוג, יש עליו תביעה גדולה, כי מלבד עצם עבירת הריצחה, גם נתבע על כך שאינו נותן זכות קיום לכלי, כפי שהסברנו שאחריות שמירת הכלי מוטלת על בעל הכלי. וכשם שהגדירו חז"ל את המונע עצמו מתפלתו על חברו - כ"חוטא", על היותו מונע עצמו מלתת זכות קיום לחברו, כך זה יש לו את כל האפשרויות להצילו מגזר דין של מיתה, ע"י הפיכתו לכלי לעבודת ה' שלו, וכמגיעתו זו נקרא חוטא.

הצלת ראובן את יוסף מיד אחיו

כדי לתת זכות קיום ליוסף

זאת היתה מטרתו של ראובן להציל את יוסף מיד אחיו בעלי הבחירה, ולא משום שיש אפשרות ביד אחיו בעלי הבחירה להזיקו אפילו אם לא נגזר עליו משמים, שכפ"כ לעיל, אם לא נגזר עליו מהשמים אין בעל בחירה יכול לעשות לו מאומה. אלא חששו של ראובן היה, שמא כאמת נגזר משמים דין מיתה על יוסף, המותנה מראש בבחירתם הרעה של אחיו. דהיינו, שהקב"ה ישתמש בבחירתם הרעה של אחיו כדי להוציא גזר דין זה לפועל. ע"כ אם יציל את יוסף מידם ולא ישתמשו בבחירתם הרעה, ע"י כך יקבל יוסף זכות קיום מחדש, שאף אם אינו ראוי מצד עצמו, מ"מ יקבל זכות קיום ככלי לעבודת ה' של אחיו - בחירה בטוב, ע"י שאחיו יסכימו להצעתו לא להרגו נפש בידים כי אם להשליכו לבור. ולכן אמר ראובן לאחיו שישליכוהו לבור שיש בו נחשים ועקרבים, כי מעתה כשאני מסור עוד להיות נזוק בידי בעלי בחירה, זה יהיה המבחן אם יקבל זכות קיום ככלי לעבודת ה', ואם בכל זאת ימות ע"י נחשים ועקרבים, זה יהיה ראיה כי חלמתי אינם אמת, ונתחייב בפועל דין מיתה⁷.

אבל ברור הוא שאף לדברי הוזהר והאזהרה אין אדם יכול להזיק לחברו ע"י בחירתו הרעה, אלולי נגזר עליו מלמעלה.

יש וגם האדם עצמו כל זכות קיומו היא רק מכת השגחה כללית ולא בזכות עצמו. הצדיק זקוק למשמשים שימשו אותו, לסייע בעבודת השי"ת, לאור זאת מקבל המשמש את זכות קיומו.

והבאנו את דברי הרמב"ם (הקדמה לסדר זרעים) שיתכן שהקב"ה יתן לאדם עשירות ויבנה ארמון מפואר, שאחרי כמה דורות יעבור שם צדיק וינוח בצל הארמון. אדם זה קיבל את כל חייו ועשירותו כשכיל להיות כלי לצדיק, ואין זכות קיומו בזכות עצמו אלא לצורך עובד ה'.

המושג בהשגחה פרטית מושג גם בהשגחה כללית

אמנם הוספנו לבאר, שאין השאלה אם הנהגתו של האדם היא רק ע"י השגחה פרטית או שהנהגתו עמו כמסגרת ההשגחה הכללית, אלא כל עובד ה' יחד עם זאת שהוא מושגח ומונהג בהשגחה פרטית לפי מעשיו, הוא משמש גם ככלי לעבודת ה' של אחרים, דהיינו כל אחד קשור באיזושהי מסגרת עם הזולת.

אולם באיזו מידה זכות קיומו היא לפי השגחה פרטית, ובאיזו מידה היא לפי השגחה כללית, דבר זה תלוי בכל אדם לפי מדרגתו. אצל הצדיק עיקר זכות קיומו היא בזכות עצמו, ומונהג בעיקר בהשגחה פרטית, אלא שיש דברים מסוימים שזכותו היא כיון שמשמש ככלי לעבודת ה' של אחרים. וכפי שאמרו חז"ל (מכות י) "תלמיד שגלה מגלין רבו עמו שנאמר וחי, עכיד ליה מידי דתהוי ליה חותא" - במקרה שגלה התלמיד צריך הרב לשמש ככלי בשביל התלמיד, כיון שהתלמיד זקוק לתורה של רבו, לכן גולה רבו עמו. אולם יש והאדם אף שהוא עובד ה', אבל מדרגתו פחותה ממדרגת הצדיק, הרי זכות קיומו יותר משום השגחה כללית מאשר הנהגת ההשגחה פרטית כפי מעשיו. לעומת זאת הרשע אשר אין לו כל זכות קיום מחמת עצמו, כל זכות קיומו היא מהנהגת השגחה כללית, לשמש ככלי בשביל הזולת.

המושג בהשגחה כללית

זכות קיומו מותנית בבעל הכלי

נמצא אפוא, שיתכן מקרה שהאדם מצד עצמו לפי מעשיו אין לו שום זכות קיום, וכל זכות קיומו היא רק ככלי לאחרים, שאחרים יסתייעו על ידו לצורך עבודת ה' שלהם, והנהגה עמו בהשגחה כללית בלבד⁸.

אמנם זכות קיומו תלויה ומוגבלת באחרים, כלומר, יש לו זכות קיום רק כשבעל הכלי משתמש בכלי כפי שזקוק לו. כל זמן שהצדיק עצמו יש לו זכות קיום מכת מעשיו, אזי מכוחו ובעבורו נותנים גם זכות קיום לכלים, כדי שייסיעו לו בעבודת ה'. אבל אם ח"ו הצדיק עצמו אין לו זכות קיום, פוגע הרב גם בזכות קיום הכלים, מכיון שכבר אין זקוקים לכלים שייסיעו לצדיק, שכאמור כל קיומם הוא רק בזכות הצדיק.

לאור זאת נמצא שהצדיק במידה מסוימת גורם מיתה לכלים שלו, כי ע"י שהוא עצמו לא ראוי לזכות קיום, שולל ע"י כך גם את זכות קיום הכלים. ברם אין זה כעונש על הכלי, אלא זו תוצאה של ממילא, דהיינו כיון שכל זכות קיומם של הכלים היא בגלל הצדיק, מצד עצמם אין להם זכות קיום. א"כ כשהצדיק עצמו אין לו זכות קיום, ממילא מתבטלת זכות הקיום של הכלים, נמצא שיש כביכול איזה הזיק בגרמא מהצדיק - מגיעת זכות קיום מהכלים.

גז"ד על הנהרג תלוי בבחירת ההורג

לאור יסודות אלו, נבאר דברי הוזהר והאור החיים, שלכאורה משמע מדבריהם שבעל בחירה יכול להזיק לזולת ע"י בחירתו הרעה.

7. [לפי צריך לבאר מש"כ האור החיים "לפי שהאדם הוא בעל בחירה ורצון ריכול להרוג מי שלא נתחייב מיתה", כונתו ש"כפועל" עדיין לא נתחייב מיתה, אלא נתחייב מיתה "בבחי" שעדיין יש לו אפשרות להציל את ההורג יבחר בטוב. נמצא שבפועל חיו של הנהרג תלויים בבחירת ההורג, דבר זה איננו שייך אצל נחשים, ששם ימות על ידם רק אם נגזר עליו דין מיתה. אלא שעדיין צ"ב, כי לפ"ז ליפול בידו בעל בחירה יש בזה רק מעלה שע"י יש אפשרות ליצול אם יבחר בטוב, מאידך אם יבחר ברע יתקיים גזירת שמים בדיוק כמו שהיה נמסר לכע"ת, וע"כ.]

8. לדוגמא: כשהושיבו בבית הסוהר את המומחה הגדול לפתיחת כספות, ונסגרה דלת של איזו כספת, מוציאים את המומחה מבית הסוהר לפתיחת הכספת. נמצא שזכות הוצאתו אינה בזכות עצמה שלו, אלא כרי לשרת את אחרים.

נגיעה בשולי אדרתו של רבינו אור החיים הקדוש ז"ע

מפי סופרים וספרים - כפי שהעידו צדיקי הדורות - ככתבם ומלשונם

סגולת לימוד

הלימוד בספרו הקדוש, מסוגל לנפש רוח ונשמה [והוא מקדש ומטהר] כמו הלימוד בספר זוהר הקדוש¹, [אפילו באמירה בעלמא ללא הבנה²]. כי רשב"י היה נשמת משיח בדורו וכן האור החיים היה נשמת משיח בדורו³, ובימינו הוא מסוגל להשפיע יותר מהלימוד בהזוהר הקדוש (ראה הערה⁴). ובדורנו יכול האדם לבוא לידי שלימות על ידי הלימוד בספר אור החיים הקדוש⁵.

הלימוד בספר אור החיים הקדוש מזקק הנפש⁶, ומאיר עיני ונשמת האדם⁷, ומטהר את המוח⁸, ומלהיב הלבבות בשלהבת העולה מאליה ביראת ה' טהורה⁹, ומרומם כל אחד ואחד ברוחניות לפי דרגתו¹⁰.

ומקובל מצדיקים, שהלימוד בספרו הקדוש מסוגל ליר"ש¹¹, ומסוגל לאמונה פשוטה¹², ומסוגל לרפואה¹³, [ופעם אחת חלה בנו של הרב ז"ל וקיבל על עצמו ללמוד בכל יום דף מהאור החיים בהומשים הגדולים דפוס שקלאב¹⁴]. וללמוד בקביעות אוההה"ק בכל שבוע הוא סגולה להפקד בזרע של קיימא¹⁵.

¹ הרה"ק רבי פנחס מקאריץ, והרה"ק מרוזין, והרה"ק רבי יוחנן מסטאלין, ז"ע

² הרה"ק רבי יעקב יוסף מסקווירא בשם הרה"ק מרוזין ז"ע

³ הרה"ק רבי פנחס מקאריץ ז"ע. ועוד, כי ספר שמחברו למד תורה במסירות נפש מביא ללומדו קדושה - כ"ק רבי מאיר אבותצירא זצוק"ל.

⁴ כי הוה"ק מרומם את אלו שזכו לנשמה ואינו שכיח, משא"כ אוההה"ק מרומם ומשפיע גם על מי שיש לו רק רוח ונפש, וזה יש לכל אחד גם היום. - הרה"ק משטפינשט ז"ע. [ועוד, כי כאשר האדם חוטא מסתלקת ממנו הנשמה, ואין יזכך אותה באמירת זוה"ק, על כן צריך ללמוד אור החיים הקדוש, כי הוא מזכך את הנפש והרוח, וממילא יכולה הנשמה לשוב. - הרה"ק מרוזין ז"ע [לחנתנו הרה"צ רבי דוד הלפרין זצ"ל].

⁵ הרה"ק מהר"י מבעלזא ז"ע: בזמנים הקודמים היה יכול האדם להשלים עצמו בלימוד ספר זוה"ק, משנתמעטו הדורות השלימו עצמם בספר חובת הלבבות, משנתמעטו הדורות עוד יותר, השלימו עצמם בספר ראשית חכמה, ובדורות אנו... (כנ"ל)

⁶ הרה"ק רבי משה מקוברין ז"ע (י' אף כי לא ידע מה הוא אומר' [אמרו משה])

⁷ הרה"ק בעל יסוד העבודה ז"ע

⁸ הרה"ק רבי משה מרדכי מלעלוב ז"ע - וע"ז יכולים ללמוד את התורה הקדושה

⁹ רבי אפרים זלמן מרגליות זצ"ל

¹⁰ הרה"ק רבי יוחנן מסטאלין ז"ע

¹¹ הרה"ק בעל חחי יוסף ז"ע - זא"כ כל מי שמסייע שיוכלו להבין בניקל דברי קדשו הרי זה בכלל מזכה הרבים עכ"ל

¹² הרה"ק רבי יוחנן מסטאלין, והרה"ק בעל יסוד העבודה, והרה"ק רבי יעקב יוסף מסקווירא, ז"ע

¹³ הרה"ק רבי פנחס מקאריץ ז"ע, והרה"ק רבי יוחנן מסטאלין ז"ע אמר שזה רמז למחלות של ימינו.

¹⁴ הרה"ק רבי פנחס מקאריץ ז"ע

¹⁵ עוד יוסף חי בשם צדיקי עולם

רבינו הקדוש אור החיים, אמר עליו מרן הבעש"ט שנשמתו מרוח דוד של אצילות, ובכל לילה שמע תורה מפי הקב"ה, ורוב קדושתו אי אפשר לכתוב, והיה מיורדי המרכבה וגילוי נשמות ומדריגות רוח הקודש אמת¹⁶. 'זכה לזכך עצמו שיהיה כולו טוב בלתי אחיזת הרע כלל... וזכה לשמוע מעמד הר סיני קול גדול ולא יסף¹⁷.

זאני הצעיר זכיתי והייתי בישיבת הרמה, ועיני ראו גדולת תורתו, עוקר הרי הרים, וקדושתו הפלא ופלא, ולפי דורנו היה לב הרב מבעית בתלמוד והיה כמעין המתגבר... וחיבר חפץ ה', ראשון לציון, אור החיים, פרי תואר, וחכמתו ניכרת מספריו אך זה אחד מעשרה מחכמתו ורוחב לבו וחורפתו הפלא ופלא, וחופף עליו כל היום סדר קדושה והבדלה מעניי העוה"ז. ורבו עזוז גוראותיו¹⁸.

דרכו ללמוד תורה לשמה באור מופלא בדביקות האור, הן בנגלות התורה הן בגסתרות לא יהיה מגמתו אלא דביקות ואהבה והארה נפלאה, וזהו שנאמר עליו 'ופה כלבנה¹⁹. למד בכ"ד קישוטי כלה', והיה עמוד התורה²⁰.

סיפרו לי מזה האיש פלאי פלאות, והיה חסיד גדול, חריף ובקי בנגלה ובנסתר, והיו כל חכמי ישראל לפניו כקוף בפני אדם, וסיפרו שבחא גוזמא, היה הרבה קדישא ופרישא²¹.

אין קץ לחכמתו וחסידותו, ואין איש יוכל לעמוד קרוב לישיבתו, כי אש סביבו, ועבודתו בהצנע, ועולם הזה כאין לפניו, ומה שיכולתי לידע מקדושתו הוא דבר אחד כי על הטלת מים לבד טובל י"ב טבילות²².

נשמתו היתה נשמת רבי משה קורדוברו ז"ע שהיתה נשמת רבי עקיבא, [ו"א כי נשמת האלקי הקדוש הגאון מוהר"ר רבי חיים בן עטר היתה תלויה בשורש נשמת רבי חיים ויטאל, ושורשו היה יקר מאד, משורש הקרוב אל נשמת רבי עקיבא. לכול מהרבה נשמות צדיקים וחסידים, ובשורש זה תלויה הגאולה - כמו ששיבח מרן האלקי האר"י את נשמת רד"ו, גם עליו הרבה שבחים מרן הבעש"ט, אבל לא מזה השורש של ר' עקיבא²³].

¹⁶ לשון הרה"ק מקאמארנא ז"ע בספרו נתיב מצותיך

¹⁷ לשון הרה"ק מקאמארנא ז"ע בספרו היכל הברכה

¹⁸ ודיק הרה"ק רבי יעקב יוסף מסקווירא ז"ע כי לא כתב 'זכיתי להיות תלמיד', אלא 'זכיתי והייתי בישיבתו', כי אחז שאינו ראוי להימנות כתלמידו...

¹⁹ לשון החיד"א בספרו שם הגדולים

²⁰ זוהר חי להרה"ק מקאמארנא ז"ע

²¹ הרה"ק בעל חתימה ז"ע

²² הרה"ק רבי ישראל מהוסיאטין ז"ע

²³ לשון הרה"ק רבי גרשון מקיטוב ז"ע

²⁴ לשון הרה"ק רבי גרשון מקיטוב ז"ע

²⁵ הרה"ק רבי לייב שרה"ס ז"ע

²⁶ מגילת סתרים להרה"ק מקאמארנא ז"ע

עולמות

מרכזי ותכניות לימוד בעיון

מראי מקומות

משולבים עם דפי מקורות

הכוונה ללימוד יומי

שיעורים בנושאים אקטואליים

סוגיות נבחרות בש"ס

הלכה למעשה

על סדר השלחן ערוך

שיעורים בפרשת שבוע

פרקי מחשבה ומוסר

לסיוע בהקמת שיעורים חדשים
ולקבלת דפי עזר להכנת השיעורים

לתרומות ולהנצחות
ניתן לפנות:

03-6701171

info@olamot.net

עולמות

שיעורי תורה והלכה
בסוגיות אקטואליות

פרטים נוספים באתר:
www.olamot.net

• קרני שומרון • ראשון לציון • רמלה • רעננה • שעלבים • תל אביב • בתי ספר • ישיבות תיכוניות • מכינות קדם צבאיות • בסיסי צה"ל • ברלין • ונצואלה • ושינגטון • יוהנסבורג • לונדון • לוס אנג'לס • לייקווד • מקסיקו • ניו יורק • ניו ג'רזי • פריז • שיקגו • ציריך

אלון מורה • אלעד • בית שמש • בני ברק • באר שבע • בית א-ל • גבעת שמואל • גני תקווה • דימונה • חדרה • חיפה • טלז סטון • טלמון • יקנעם • ירושלים • כפר סבא • מודיעין • מורשת • מעלה אדומים • מעגלים • נצרת • נתניה • עינב • פסגות • פתח תקווה • צורן